

לערבב השטן

הרב ארי דוד קאהן

1. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א

תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח - מפני שהפסח זמן תבואה הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג - אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר. אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? - אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. (ואמר) +מסורת הש"ס: [אמר] + רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? - למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! - אלא: למה מריעין? - מריעין? רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, דף טז עמוד ב ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן.

2. במדבר פרשת פינחס פרק כט פסוק א

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ מִקְרָא־קִדְשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה וְיִהְיֶה לָכֶם:

3. תרגום המיוחס ליונתן - תורה במדבר פרשת פינחס פרק כט פסוק א

וּבְיַרְחָא שְׁבִיעֵאָהּ הוּא יַרְחָא דְתַשְׁרִי בְּסֻד לִירְחָא מְאַרְע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֵיבִידַת פּוּלְחָנָא לֹא תַעֲבֹדוּן יוֹם יַבְבָּא יְהִי לְכוּן לְמַעַרְבְּבָא סְטָנָא דְאַתִּי לְמַקְטָרְגָא לְכוּן בְּקַל יַבְבוּתְכוּן:

4. כתר יונתן במדבר פרשת פינחס פרק כט פסוק א

ובחודש השביעי הוא חודש של תשרי באחד לחודש מאורע קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם לערבב השטן שבא לקטרג לכם בקול תרועותיכם:

5. רש"י מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

כדי לערבב - שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתמין דבריו.

6. תוספות מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

כדי לערבב את השטן - פירש בערוך [כדאיתא] בירושל' בלע המות לנצח וכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפורה זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורה דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא.

7. רבינו חננאל מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן פ' כיון שמצאנו כי אם יש מלאך מליץ אחד אשר פודה מרדת שחת כן יש מלאך משטין ומכוונין ישראל את לבם ואומר שמא יעמוד משטין עלינו. נדקדק במצות. וכיון שרואה המשטין שמחבבין המצות מיושב ומעומד כאלו מתעבב מלהשטין.

8. ר"ן על הרי"ף מסכת ראש השנה דף ג עמוד א

למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין. פירוש כיון שעתידין לתקוע כשהן עומדין דתקיעות שעל סדר הברכות הן עיקר למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ואמרי' כדי לערבב את השטן פירוש להכניע את היצר כדכתיב (עמוס ג) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו דשטן היינו יצר הרע וכדריש לקיש דאמר [בב"ב דף טז א] הוא שטן הוא מלאך המות הוא יצה"ר אבל בספר הערוך כתב דבירושלמי גרסי' כתיב בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כדשמע שטן קול שופר חדא זימנא בהיל ולא בהיל וכדתניין ליה אמר ודאי ההוא שופרא דתקע בשופר גדול ומטא זימניה להתבלע ומרתע ומתערבב ולית פנאי למעבד קטגוריא. ונ"ל שלכך הקדימו תקיעות שמיושב אף על פי שהיה ראוי להקדים אותם שעל סדר הברכות שהן עיקר לפי שאילו היו מקדימין אותן אפשר שלא היו חוששין אח"כ לתקיעות שמיושב שאינן אלא לערבב את השטן בלבד ולפיכך הקדימו תקיעות שמיושב שבידוע שלא יזלזלו באותן שעל סדר הברכות והקשו בתוספות והא קא עבר משום בל תוסיף וכי תימא כיון דכבר

9. תוספות מסכת פסחים דף קטו עמוד א

מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו כו' - רב חסדא נמי נראה דסבר כר"ל דבעי כוונה אעפ"כ סבר דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו דאי סבר אין צריכות כוונה ה"ל למימר בהדיא דנפיק בטיבול ראשון ואם יברך בטיבול שני הויה ברכה לבטלה ולא צריך לרב חסדא לאהדורי אשאר ירקי ומברך לרב חסדא בטיבול ראשון על אכילת מרור אף על גב דעיקר מצות מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון לטיבול שני מאחר שאכל ממנו מעט בטיבול ראשון מידי דהוה אברכת שופר דמברך אתקיעות דישיבה ומועלת ברכה לתקיעות שבעמידה שהם עיקר ונעשית על סדר ברכות...

10. כלי יקר בראשית פרשת וירא פרק כב פסוק יג

ובבראשית רבה (נו ט) אמרו והנה איל אחר. מהו אחר, כל הימים ישראל נאחזים בעבירות ומסתבכים בצרות וסופן להגאל בקרניו של איל. הנה פשוטו של המדרש זה מסכים לדברינו שפסוק זה מדבר בחוטא ורב מרי אשר קרנים מידו לו. ומה שאמר וסופן להגאל בקרניו של איל, נראה לי לפרש על שופר של ראש השנה שהוא בקרן של איל, ועל ידו יגאלו ישראל מיד יצרם הרע אשר מצודתו פרוסה על כל החיים, ועל ידי השופר הבא לערבב השטן יגאלו מידו, כי השופר מעורר את האדם על התשובה, כמו שנאמר (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו: ומה שאמרו חז"ל (ראש השנה טז ב) ששופר מערבב השטן, מצד היותו סבור שמא הוא שופר של משיח, אין השטן נבער מדעת כל כך, וכי לא ידע שחק הוא לישראל מימים ימימה ועדיין משיח לא בא, וקרוב לומר כיון דדש דש, אלא שהוא יודע כי מצות ה' עלינו וגם הוא יודע טעם המצוה כדי לעורר על התשובה והתשובה מקרבת הגאולה, על כן הוא בהיל דלמא אתי משיחא, כי אף על פי שבשנים הקודמים לא נתעוררו על התשובה כהלכתם סוף סוף יהיה הזמן שיתחרטו על רעתם ויעשו תשובה שלימה, לכך הוא מתירא בכל שנה ושנה שמא עכשיו יחרדו וישוּבו. ולפי שהקרן הוא מקום החטא על כן יהיה גם מקום התיקון, דוגמת עלי תאנה של אדם הראשון כי במה שקלקל נתקן כך בקרן נתקלקל ועל ידו יתקן והקטיגור יתקן לסניגור, כי כל בעל תשובה הזדונות נהפכים לו לזכויות, כך קרן זה מקום הזדונות ועל ידו יבוא אל הזכויות:

11. כלי יקר במדבר פרשת בהעלותך פרק י פסוק י

ומדקאמר מלחמה בארצכם בבי"ת שמע מינה שמדבר בצורר שהוא תוך הארץ וזה יאות לראש השנה שתוקעין בו בשופר לערבב השטן הצורר הפנימי

12. פנים יפות ויקרא פרשת ויקרא פרק ה פסוק כו

יש לפרש כיון שהזהיר הנביא שובה ישראל עד ה' אלהיך דהיינו שיעשו תשובה מאהבה שנהפך לזכיות כמ"ש אמרו אליו כל תשא עון וכו', וע"ז אמרו כיון שראה השטן שעשו תשובה מאהבה לא יעיד על העוונות כלל כדי שלא להפכן לזכיות, וע"ז אמר הקדוש ברוך הוא וכי לרעה אני עד וכו' דכ"ש הוא שהקב"ה מעיד על עוונות כדי שיהפכם לזכיות, ובענין זה פירשנו בר"ה דף טז: למה תוקעין וחוזרין ותוקעין כדי לערבב השטן, פרש"י [ד"ה כדי לערבב] מתוך שרואה שישראל מחבבין את המצות יל"פ לשון כדי לערבב השטן שהוא מעורבב מלהסטיין ולהזכיר את העוונות מיראתו, כיון שרואה שמחבבין את המצות דהיינו אהבת המצות פן יקובל התשובה מאהבה להפך את כל עוונות לזכיות, מתוך כך הוא מעורבב מלהזכיר את העוונות:

13. המקנה מסכת קידושין הקדמה

ט ובענין זה פירשנו מ"ש בר"ה דף ט"ז למה תוקעין וחוזרין כדי לערבב את השטן פרש"י מתוך שרואה שישראל מחבבין את המצות. יש לפרש לשון כדי לערבב את השטן שהוא מעורבב מלהשטין ולהזכיר את העוונות מיראתו כיון שרואה שמחבבין את המצות דהיינו אהבת המצות פן יקובל התשובה מאהבה להפך את כל העוונות לזכיות מתוך כך הוא מעורבב מלהזכיר את העוונות:

י ובזה יש לפרש מה דאיתא במדרש הובא בילקוט סוף הושע בפרשת שובה ישראל וגו' אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אם אנו עושים תשובה מי מעיד בנו אמר הקדוש ברוך הוא וכי לרעה אני עד ולטובה אין אני עד שנאמר והייתי עד ממחר במכשפים וגו' יש לפרש כיון שהזהיר הנביא שובה ישראל עד ה' אלוקיך דהיינו שיעשו תשובה מאהבה שיהפך לזכיות כמו שנאמר אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ועל זה אמרו כיון שיראה השטן שעשו תשובה מאהבה לא יעיד על העוונות כלל כדי שלא להפכם לזכיות. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא וכי לרעה אני עד וכו' דכל שכן הוא שהקב"ה מעיד על העוונות כדי שיהפכם לזכיות:

14. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לד עמוד ב

תנו רבנן: תקיעות אין מעכבות זו את זו, ברכות אין מעכבות זו את זו, תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים מעכבות. מאי טעמא? - אמר רבה, אמר הקדוש ברוך הוא: אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה - בשופר.

מי שבירך ואחר כך נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע. טעמא דלא הוה ליה שופר מעיקרא, הא הוה ליה שופר מעיקרא, כי שמע להו - אסדר ברכות שמע להו. רב פפא בר שמואל קם לצלויי, אמר ליה לשמעיה: כי נהירנא לך - תקע לי. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא בחבר עיר. תניא נמי הכי: כשהוא שומען - שומען על הסדר, ועל סדר ברכות, במה דברים אמורים - בחבר עיר, אבל שלא בחבר עיר - שומען על הסדר, ושלא על סדר ברכות. ויחיד שלא תקע - חבירו תוקע לו, ויחיד שלא בירך - אין חבירו מברך עליו. ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין. כיצד? שתי עיירות, באחת תוקעין ובאחת מברכין - הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין. פשיטא! הא דאורייתא הא דרבנן! - לא צריכא, דאף על גב דהא ודאי והא ספק.

15. בעל המאור מסכת ראש השנה דף יב עמוד א

... ודאתאן עלה מהא שמעתא דרבי יצחק דאמר למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן יש שמדקדקין בשמועה זו על הסדר שאנו נוהגין היום מה הן התקיעות שהן לערבב את השטן אם אותן שתוקעין מעומד הלא הם על סדר ברכות התפלה והן נראין כשל תורה וכדרבא דאמר רבא אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות וכו' ואם אותם שתוקעין מיושב הם לערבב את השטן היאך מתחילין בהן ומברכין עליהן ונראה לן פי' שמועה זו דרבי יצחק כעין ההוא שמעתא דרבי חייא בר גמדיא דאמר אין תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין ובעי ר' זירא ננערו לעמוד ולא עמדו מהו הכא נמי התקיעות שתקעו כשהן יושבין אלו התקיעות שתוקעין בסדר ברכות בתפלת שליח צבור ואף על פי שהן מעומד לשליח צבור אינן לשאר העם אלא מיושב ותקיעה שמעומד היתה מנהג בידם שהיו תוקעין אותה כשהיו יוצאין מבית הכנסת ומצאתי סעד לדברי בחבורי הגאונים כדאמר רב סעדיה ז"ל אחר תפלת המוסף מריעין תרועה גדולה לערבב השטן וכן אמר רב עמרם גאון ז"ל ואמר רב האי ז"ל אין אנו עושין כן בתורת מנהג ולא שמענו שאבותינו נהגו כן אלא שיחידים מתעסקין בהן כל אחד ואחד כתאותו כי הא דכי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי מסיים שליחא דצבורא תקיעתא ביבנה לא שמע איניש קל אודניה מקול תקועיה למדנו שהיו רגילין כן ראשונים שיחידים תוקעין לאחר התפלה ולא שחייבין כן כי שליח צבור מוציאן ידי חובתן אלא מצוה מן המובחר וכדי לערבב את השטן ושפיר דמי לעשות כן ואם אין עושין כן אין בכך כלום אלו הן דברי הגאונים ז"ל ואף על פי שיש בדברי רבינו האיי בזו ובשאר תשובותיו מעט חילוף מדברינו לקחנו מהם מה שנראה לנו לסמוך בהם פירושו וברוך היודע אמת.

16. חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

כדי לערבב וכו'. הקשה בעל המאור ז"ל האיך אמר כדי לערבב את השטן דמשמע דמדינא לא צריכי והלא בתקיעות מיושב יצא ידי חובתו ולפיכך מברכין עליהן ברכת התקיעה וכדתנן (לק' ל"ג ב') מביאין לו שופר ותוקע ומריע ותוקע ג' פעמים, והתקיעות דמעומד נמי לצאת מן התקיעות על סדר ברכות ואמר רבא בצבור שאנו (עי' ל"ד ב'), ותירץ הוא נ"ר דהא כשהן עומדין היינו כשהן עומדין לצאת מבית הכנסת שהיו נוהגין להריע תרועה גדולה והיא לערבב השטן כמו שאמרו בהגדה בירושלמי ששלש תקיעות עתיד הקדוש ברוך הוא לתקוע ואחת מהם כדי לערבב את השטן, וכד שמע חד זימנא בהיל ולא בהיל אמר בנמוסיהון עסקין, וכד תנן ליה אמר ודאי שיפורא דשופר גדול דמטא זמניה, מתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא וזהו שאמרו במכילתין (ל' א') כד מסיים שליחא דצבורא תקיעתא ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקועיא, ולא נהיר, חדא דלא אתי שפיר כשהן עומדין הו"ל למימר כשהן יושבין, ועוד דקאמר בתרוייהו תוקעין ומריעין משמע דכי הדדי נינהו תקיעות דמיושב ומעומד בסדרם ובמנינם, ותו דההיא דיבנה תקיעות חובה היו שהיו תוקעין היחידים שלא היו בצבור ואתא לאשמעינן שכל יחיד ויחיד חייב בדבר ואינם מסורים לב"ד בלבד, [ו] היינו דהוה תקיעתא טובא שהיו תוקעין כל יחיד ויחיד ולא הוה אינשי שמעין קל אודניהון, דאילו תקיעתא דתקעי בבי כנישתא חדא היא ולא אושא כולי האי.

והנכון דמימרא כפשטה על תקיעות דמיושב קודם ברכות ועל תקיעות דמעומד על סדר ברכות, ובודאי אין שתיהן חובה שאם תקע על סדר ברכות בלבד יצא, וזו היא מצותו לכתחילה כדתנן מי שברך ואח"כ נתמנה לו שופר ותוקע ומריע ותוקע ג"פ, ובהכי יצא אף על פי שלא שמע על סדר ברכות, ואמרינן עלה טעמא דבירך ואח"כ נתמנה לו שופר הא אית ליה שופר מעיקרא כי שמע להו על סדר ברכות שמע להו, כלומר ובהכי סגי ליה ותו לא יברך, ובאותה שעה אין

צריך לברך עליהן ברכת התקיעה, שברכות התפלה ברכתן, דומיא דברכות ק"ש לפרשת ק"ש כדאמרינן התם (ברכות י"א ב') שכבר נפטר באהבה רבה, ובלבד שיתקע תקיעות ראויות כגון תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות מפני הספק, והיו נוהגין חכמי התלמוד לעשות כן שאף על פי שתוקעין מיושב חוזרין ותוקעין מעומד בתפלה על סדר הברכות כסדר שתקעו מיושב דאינהו (קרי) [קים] להו בתרועה ולא מספקא להו ולא היו [תוקעין] אלא אחד מן הסימנין ג' פעמים, ועל המנהג הזה שאלו למה נוהגין כן להקדים ולתקוע מיושב כיון דסופן לתקוע מעומד דנפקי ביה, **ואמרינן כדי לערבב את השטן קודם תפלה שלא ישטין בתפלתינו כשאנו חוזרין ותוקעין**, ואם תאמר למה חוזרין ותוקעין דיים בהקדמה שמיושב, י"ל שעושין כן למצוה כדי להעלות ברכות בתקיעה בצבור כדרך שעושין בברכות של תענית, אבל אין ראייה ממ"ש בפסחים (ז' ב') כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מטבילה ושופר דילמא מיקלקל תקיעתא, ואידחיא לה ההיא דשופר דלא מברך לה אלא עובר לעשייתה, ואילו בתקיעות שעל סדר ברכות ודאי אין שם ברכת המצוות, כי הברכות של תפלה הן כדכתיבנא, אלא דעל תקיעות דמיושב הוא שמברכין, שהרי י"ל דההיא לאו בצבור היא אלא ביחיד, מ"מ למדנו משם כדברי רבינו אלפסי ז"ל שיש לתקיעות ברכת המצוות כמו שנהגו שהרי כיון שנהגו להקדים לתקוע מיושב ויוצאין בה חייבין הם לברך כדין יחיד, וזה ברור.